

TÉZY : TEÓRIA VÝCHOVY A VYCHOVÁVANIA - Pintes

- 1.) Moderné poňatie teórie výchovy, jej predmet skúmania. 26-40
- 2.) Humanizácia výchovy - humanistické teoretické tendencie vo vedách o výchove z hľadiska teórie a praxe
- 3.) Teologická analýza výchovy a vych. - otázky ideálov, vzorov a cieľov
- 4.) Pedagogická axiológia - problematika hodnôt a noriem vo výchove
- 5.) Proces formovania hodnotového vedomia 82-92
- 6.) Analýza procesu výchovy, vychov. a seba výchovy 96-110
- 7.) Zásady vychovávania - analýza zásad 113-125 z hľadiska efektívizácie procesu vychovávania
- 8.) Metódy a metodické postupy vychovávania - všeobecné delenie a charakteristika
- 9.) Etika ako metodologický základ mravnej výchovy
- 10.) Proces rozvoja mravného vedomia, teória Piageta, Pecha, Kohlberga
- 11.) Teoretické východiská prosocálnej výchovy a program výchovy k prosociálnosti
- 12.) Estetika ako teoretické východisko estetickéj výchovy a proces rozvíjania estetického vkusu.
- 13.) Etologické východiská environmentálnej výchovy a jej procesuálna stránka
- 14.) Otázky slobody, moci, autority a disciplíny vo výchove

VÝCHOVÁVANIE

- patrí medzi päť poddisciplín
- je aj spoločenská, ale aj ľuďmi disciplína na mieste medzivýskytu alebo v nej vyhádať
- v súčasnosti podľa Tlav - predmetom je jednový
- v minulosti - teória komunistickej výchovy - nujednotnosť výchovného a ideálov, morov, cieľov
- snažila sa docíliť aby bol človek komunistickej výchovanej
- po r. 1989 bola na istú dobu Tlav vynechaná
- v polovici 90. rokov sa začali hovoriť o návrat Tlav na odlišných nákladoch, mohli sa vybrať vlastnou cestou

Kultúrna teória výchovy navrhol J. Šiška

- odporučil rozdeliť na 2 časti

1.) filozofické výchovná výchovná - má prevažne

- fundamentálny charakter → venuje sa problémom, kt. smerujú do budúcnosti; predstavuje človeka v budúcnosti

- venuje sa koncepciám, etologickej a sociologickej podstate = vo výchove si treba vybrať ideál, mor

2.) teória výchovná

- prevažne empirického charakteru - skúmanie konkrétneho charakteru, skúma ako postupujú procesy výchovy, analyzovať výchovný proces, zásady, obsah, metódy
- obsah - morálna, estetická a environmentálna výchova

Stefan Šiška - snaží sa jednotnú teóriu, snažil sa navrhnúť kultúrnu výchovu je ťažké chápať stále viac a viac akcie - navrhol, že edukácia je výchova v širšom zmysle

Charakteristika metód s subjektívnymi

- 1) rehabilitačné - smerujú k uzdravenosti (unimodálna terapia)
- 2) rehabilitačné - rehabilitačné (postloma sociálna rehabilitácia)
- 3) rehabilitačné - smerujú k integrácii istej formy postloma (proces rehabilitácie najmä na učení)

Úloha rehabilitácie

- skúma tú časť edukat. procesu, kt. korriguje emocionálne a rôzne stránky človeka.

HUMANIZÁCIA VÝCHOVY

2.

- humanistická koncepcia a politika št. št.

Dôvody pre humanistickú koncepciu:

- prvého sa týka prvé - nový školský zákon
- poč. 90 rokov - mnohé zmeny aj v oblasti pedagogiky
- experimentálna - dáva ruku slobody, motivácie študentov
- pedagogika bola prínosná, neslúžila príliš nové nároky, št. sa pripravili v alternatívnych školách

Miron Zelina - „humanizácia“, niektoré zmeny by bola dobrá inkubácia v duchu humanistickej koncepcie.

Carl Rogers - formuloval tieto dôvody:

- kritika školy
- škola je nielen učebnica (mnoh. obsah učiva)
- na školách je veľmi málo slobody
- je veľmi málo demokracie
- uprednostňuje sa rozum a podlačujú sa city, emócie
- škola je odtrhnutá od života
- je samovládajú najmä na učiteľovi

Strategické dokumenty:

- duch školy

- projekt Konstantin
- projekt Milénium - výsledkom mal byť nový škots. zákon, mal byť odrazom humanistických snáh
- Zmeny realizovať v oblasti:
 - Prac?
 - čr?
 - akt?
 - klr?

Ciel humanizácie sa stanovili zmeny v oblasti:
 pedagogiky, edukátorov, v školstve
 týkajú sa najmä učiteľov a študentov na VŠ.

(C. ROGERS, A. MASLOW, GORDON)

(M. ZELINA, Š. ŠVEC, B. KOSSOVA, M. ŽILINEK)

ROGERS

- psychoterapeut, renoval sa psychoterapeutický prax
- dielo: Globálna učiteľ sa
- Terapeut ↔ Klient
- jednosmerné vplyvovanie klienta terapeutom
- klientom centrovane terapia ⇒ klient nemal byť pasívny, veľké poradenstvo, keď klient sa sám aktívny ⇒ na rozhodok sa sám postúla
- dôležitá je **MOTIVÁCIA!!!**
- problémy terapeuta by malo byť nepriame: nondirektívne

TVAV

- aby sa niekto videl sám učiteľ, aby sa naučil riešiť sám situácie
 - aby sa niekto sám naučil plniť si svoje potreby
- Facilitátor - pomocník, utáčovateľ

- v humanist. výchove je veľký význam na:
 - sebadrak
 - starcoviny
 - stahodnotenie
- } predpoklady starofejny

3 poriadarky na osobnosti učiteľa-facilitátora

- 1) kongruencia - zhoda medzi vnút. prežíváním a vonk. prejavom. (uprimnosť)
- 2) empatia - cítiť sa do situácie žiaka
- 3) akceptácia - vedieť žiaka prijať takého aký je.

TELEOLOGICKÁ ANALÝZA PROCESU VYCHOVÁVANIA

Teleológia - náuka al. veda o cieľoch, ideáloch, moroch.

- orientuje sa na otázky ideálov a morov.

teleologické vnímanie = chápanie

- proces, chápanie kamerné, smeruje niekam, má istý účel.

- výchova je proces, kt. má istý cieľ a snaží sa na deťoch dosiahnuť k týmto cieľom.

Výchova ← intencionálna = kamerná

spontánna = nekamerná

- výchova musí byť kamerná

Ideál - konvenciou dokonalú predstavu o človeku, kt. sa však reálne ťažko dosiahnuť.

- je to niečo dokonalé
- v ideáloch sa odrodzujúme kľúčové hodnoty výchovy
- rôzn. morom ideálov sú jednotlivé filozofické koncepcie.

Cieľ - istá úroveň vyzhovanosti, kt. by sme chceli vých. pôsobením dosiahnuť a kt. je anticipovaná v časovej

Teleologická analýza procesu vychovávania

11.10.'04

Teleológia - veda o cieľoch, ideáloch, vzoroch

- teleologické chápanie procesu = cieľavedomé
- výchova je proces, kt. má istý cieľ, je zámerná, intencionálna

Ideál - dokonala predstava o človeku, ktorá sa však realne nikdy dosiahne. Z hľadiska kvality je to to najvyššie.

Zákl. funkcia: s ideálom si odvodujeme kľúčové hodnoty výchovy.

Zhodym ideálov sú koncepcie - filozofické. Každá koncepcia má svoj ideál, potom aj výchova je rozdielna.

Cieľ - istá úroveň vykovarosti; kt. by sme chceli vých. pôsobením dosiahnuť a kt. je anticipovaná v časovej perspektíve.

Rozdiel medzi ideálom a cieľom je, že cieľ je realizovateľný.

Cieľ by mal byť reálny, dosiahnuteľný; časová perspektíva ⇒ žiak by mal mať čas do kedy sa má výchova realizovať, do kedy sa má realizovať cieľ.

Zhoda medzi ideálom a cieľom je HODNOTOVÝ OBSAH.

Podľa J. Tricha nie je rozdiel medzi cieľom a ideálom výchovy.

Kritéria formulácie výchovných cieľov

1.) Kritérium filozofické - vých. cieľ by mal byť postavený na určitej filozofii, presvedčení.

W. Brezinka - predstaviteľ normatívnej pg. Dielo, "Filozofické základy výchovy."

J. Gráb - "Exemplifikácia" - spomína potrebu axiologickej analýzy a, interhodnotová - ideály sa porovnávajú (hodnoty)
b, intrahodnotová - porovnáva sa chápanie hodôt
- vjasní sa nejaký ideál

2.) Pedagogické východisko - potreba objasnenia a zohľadnenia podmienok a možností toho ed. zariadenia, v ktorom

sa rovnak. cieľ bude realizovať:

Musi zohľadniť aj šiala / vychovávateľa.

Môžeme hovoriť o 3 prístupoch:

- 1, CIEĽOVÝ PRÍSTUP - cieľ určuje šiala. či formalizované v nejakých dokumentoch (vzdeláv. programy)
- 2, NÁHETOVÝ PRÍSTUP - šiala určuje cieľ. Priebeh ed. procesu je prispôbovaný šialovi. Je typický pre ed. proces v alternatívnej pg.
- 3, Sociálne kládisko - integrácia poriadkov sociálnosti do vých. cieľov. Šmer v spoločnosti by sa mali odraziť v cieľoch výchovy.

Funkcie výchovných cieľov - od J. Bláškovičky

- 1, MOTIVAČNO-STIMULAČNÁ → stanovový cieľ pomáha vzbudiť a udržať záujem o vyšší stupeň vyhovovanosti
- 2, ANTICIPAČNÁ → vých. cieľ nám pomáha predvídať budúcu úroveň vyhovovanosti
- 3, REALIZAČNÁ → pomocou cieľa si môžeme vymedziť obsah, určiť vhodné metódy, prostriedky
- 4, KONTROLNO-HODNOTIACA → môžeme si priebežne kontrolovať efektívnosť vých. práce

Všeobecné ciele

- 5. Švie: viete generálne

1, naučiť sa poznávať - prírodu, kultúra, vlastná osobná prirodzenosť

- geocentrický zámer cieľa

2, naučiť sa konať - pragmatiky / praxocentrický zámer

3, naučiť sa hodnotiť - anocentrický zámer, antroponie

hodnotenie v mravný a odborný oblasti,

orientovať sa v hodnotových systémoch

4, naučiť sa dorozumieť - porozumieť ľuďom aj sebe samému (naučiť sa komunikovať)

- sociocentrický zámer, realizuje sa prostredníctvom tzv. komunik. a interpersonálnych vzťahov.

TVU-pr.

Pedagogická axiológia

29.10.

Axiológia - filozof. disciplína (mladá), kt. sa orientuje na problematiku hodnôt.

2009

Podstatná hodnota sa spája s niečím nadprirodzeným.

Druhá polovica 19. stor. - R.H. Lotze - nemecký filozof, ako prvý chápe hodnotu vo vzťahu k subjektu, t.j. to, čo chcem chápať ako hodnotné, o tom rozhodujeme my.

Podstatná hodnota je chápaná človekom ako antropologický fenomén. Hodnota sa už chápe aj ako istá funkcia.

Hodnota v klásickej psychológii - špecifická vlastnosť dejov, javov a vecí, v ktorých sa prejavuje ich význam pre človeka.

z klásickej sociológii - to, čo má význam v klásickej vysokej kultúre.

PRECES VŤARANIA HODNOTOVÉHO VEDOMIA:

- človek sa už hodnotí, táto schopnosť musí byť rozvíjaná
- prebieha vo vedomí človeka
- prebieha v úrovniach:

1.) Hodnotiacoho vedomia - od narodenia do 1 roka; prejavom je chvenie, hlavným motorom sú vnútorné "biologické" sily (inštinkty, pudy, ...)

2.) Porovnávacieho vedomia - porovnávaním mladý človek nadobída poznatky, ktoré má slúžiť ako kritérium hodnotenia; do 10-12 rokov

3.) Hodnotové vedomie (axiologické) - prejavia sa aj prví dve úrovne; dokážem si vytvoriť mieru dôležitosti

DELENIE HODNÔT podľa J. Graba:

1. nepoznane - človek sa s nimi ešte nestréťol
2. poznane - človek získal istú racionálnu analýzu do jej obsahu hodnôt
 - a) želané - klásickej umenie

b) neželané - záporné emócie
Rozdielom medzi želanou a neželanou je,
aké city, emócie sú spojené s danou
hodnotou.

3.) interiorizované - človek má poznať obsah hodnoty,
sú s ňou späté pozitívne emócie
a potrebujeme do toho zapojiť vôľu,
aby sme ho preniesli do správania.

ETAPY INTERIORIZÁCIE:

1. INFORMÁCIE - človek sa dozvedá o existencii
nejakej novej hodnoty
2. TRANSFORMÁCIE - snažíme sa priložiť hodnotu
do vlastného jazyka (čo to znamená
pre mňa?)
3. ANGAŽOVANIA SA - na základe preloženia
do vlastného jazyka sa rozhodne, či sa
k nemu pripoja pozitívne alebo negatívne
oblasti.
4. INKLUZIE - zapájame hodnotu do vlastného
hodnotového systému; začíname sa podľa
nej správať.
5. DYNAMIZÁCIE - hodnota mení osobnosť človeka

Hodnotový systém - súbor súvratných hodnôt;
postupne sa v ňom vytvára štruktúra, kt.
by mala mať hierarchický charakter.

Tieto hodnoty sú si rad a podriadené.
Vrchol tvorí jedna skupina podobných hodnôt,
čo určuje aj hodnotovú orientáciu človeka.

Edward Spranger - typológia osobnosti na základe
hodnotovej orientácie

1. OSOBNOSŤ TEORETICKÁ	5. ESTETICKÁ
2. OSOBNOSŤ MOCENSKÁ	6. NÁBOŽENSKÁ
3. OSOBNOSŤ SOCIÁLNA	
4. OSOBNOSŤ ŽIVOTNÁ	

1) Organizačný charakter:

- princíp demokratickeho výchovy
- -||- výchovy v m. skupine
- -||- princíp spojenia teórie s praxou
- -||- výchovy aktívnej činnosti

2) Spoločensko-psychologický charakter:

- princíp cel. a individ. vzťahnosti
- -||- komplexnosti (pôsobenie na všetky stránky osobnosti)
- -||- aktivity a samostatnosti

3) Riadenský charakter:

- princíp cielavedomosti
- -||- spojenia ped. vedenia s rozvojom samostatnosti
- -||- jednoty vých. poriadkov
- -||- systematickosti

4) Gnozologicko-logickej charakter:

- um zaradiť rôdly didaktické zásady:
- princíp: náročnosti
postupnosti
medialnosti

5) Metodický

- zásady špecifické, ktor. sa uplatňujú len pri dosahovaní cieľov, kt. vyplývajú len z istej časti obsahu učebnice.
- princíp: učebný vých.
učebný vých.
moračný vých.

Podľa Piňňovského princípy:

Princíp morálnosti a tolerancie

Princíp demokratickej a humanistickej

Eduard Spranger

- publikoval typologiu osobnosti na základe hodnotovej orientácie.

- 1.) osobnosť literárna
- 2.) osobnosť morálna
- 3.) o. sociálna
- 4.) o. ekonomická
- 5.) o. estetická
- 6.) o. náboženská

Na základe prístupu k hodnotám a normám:

- 1.) človek, kt. je riadený tradíciou - uznáva hodnoty, kt. sa od neho očakávajú. Bez toho niečo správanie je pre ňu prácou hanby.
- 2.) človek riadený normou - je mu sa uplatiť správanie podľa týchto hodnôt (úctovať konformita). Ak sa neupráva podľa týchto hodnôt pocíti sa úzkosť.
- 3.) človek riadený rozumom - dokáže pochopiť myslieť tradície, ide o autonómne hodnoty. Ak sa podľa nich neupráva pocíti sa vinu.

Podľa úrovne hodnôt:

- 1.) prírodné - tvoria našu podstatu. môžu byť:
 - a) fyzické - umožňujú našu existenciu. Dobrotu jedla, prácu
 - b) sociálne - bezpečie, istota.
- 2.) civilizované - vznikli v rámci civilizácie. Napr. rodina, štát, uč.
- 3.) duchovné a. kultúrne - 3 podskupiny:
 - a) viera

- e) estetické
- e) intelektuálne

Podľa toho či je hodnota rmyslom al. prostriedkom:

- 1.) cieľová - tvorí rmysel
- 2.) inštrumentálne - prostriedok k dosiahnutiu cieľ. hodnôt.
(napr. materiálne hodnoty)

Morisy

- sprítomňujú nám hodnoty a to tak že nám určujú istú povinnosť, kt. sa musí splniť na to, aby sa nejaká hodnota dosiahla.
- súčasne sa berú ako imperatív => musí sa to urobiť

Funkcie moriem:

- 1.) slúžia k regulácii správania
- 2.) učia nás k sebakontrolu
- 3.) umožňujú podriadiť správanie jednotlivcom al. skupinám
- 4.) vypracujú pocit bezpečia a istoty.

Prostredníctvom moriem ideme k hodnotám!!!!

Kultúrová - Človek, hodnoty, výchova
- úvod do ped. axiologie

Brožík - Hodnoty a hodnotenie
- hodnotová orientácia

Máruš - Úvod do axiologie

Belcová - Filozof. a pedagogic. antropológia

ANALYZA PROCESU VÝCHOVY - A

SEBAVÝCHOVY

Výchovný proces smeruje k sebavýchove.

Cieľom výchovy je pomôcť vychovanému k tvorivosti osobnostných štruktúr a tým dosiahnuť jeho integráciu a aktualizáciu.

Osobnosť je bio-psych.-soc. systém. Je to vyvážené rovnovážne súhrn všetkých stránok.

(A) Analýza vývinového procesu a riadiaceho riadenia

- kto a kedy má riadiť vývoj osobnosti vychovaného

1) fáza impulzívnej aktivity

- typická pre deti od narodenia do 2-3 r.

- fáza spontánnej aktivity

- dominujú prirodzené biolog. sily

- deti sa učia spontánne, je nedarové

- hlavnou regulač. silou sú pudy, inštinkty, nedarovosť

2) fáza hierarchickej regulácie

- vyvíjajú sa vnút. riadením, vznikajú pomery

- osoba a vnút. riadi vývoj osobnosti

3) fáza autoregulácie

- človek sa riadi sám

- vývoj osobnosti si riadime sami.

(B) K riadiacemu obsahu

1) skupina organizacno-metod. komponentov

- sú tie pomery kt. je možné realizovať konkrétny vývoj osobnosti.

- práca um. praxou, učebnosť, kreativnosť, návyky

2) regulačné komponenty

- sú to racionálne metódy a učňarajú nám smysel, pričom je potrebné rozvíjať odvahu.
- sú to: metódy, náujmy, postupy, hry.

C) K štádiu učiteľa al. rých.

1) diagnostická - prípravná

- realizujú sa riadne rých. postupy
- uč. by mal vybrať istú stratégiu rýchoty
- musí si stanoviť diagnózu - je potrebné siala spoznať

2) fáza realizácie

- tu sa realizujú tie postupy, kt. vychádzajú z našej diagnostiky.
- vyberáme a realizujeme predstavy.

3) hodnotiaci fáza

- hodnotenie učiteľa, či už vo forme abahodnotenia al. na pomoci inej osoby.
- modifikovať svoj vlastný prístup, či diagnostika-stratégia bola al. nebola úspešná.

D) K štádiu uč. aj siala (pri školách)

- rých. proces môže byť realizovaný priamym al. nepriamym prístupom

Priame presbenie - rých. proces a štádiu priameho prístupu

1) vyčerpáve poriadok - súč. cieľ rýchoty

2) uč. uč. siala plniť tieto úlohy

3) vypracuje a odovzdáve poriadok - vo forme pravidiel a noriem

4) siala a správne odovzdať prístup a postupy k poriadkovaniu.

- možnosť slobodne a samostatne sa rozhodovať

- možnosti slobodne a samostatne sa rozhodovať
Čiže sú aj fázy podľa Rubinauského.

ZÁSADY VYCHOVÁVANIA

- sú pomerne nové

Quintilianus - bol 1. kto uviedol ideu poriadkov a oblastí
výchovej a vychovávania. Formuloval to na učiteľa.

17. st.

J. A. Komenský - podrobne sa venoval otáčke princípov
zásad. Vďaka veľkému vplyvu - nie sú tu ale len
sú tieto zásady, kt. sa týkajú didaktiky. Mnohé zo zásad
boli v období jeho pôsobenia v slovenskom školstve.

19. st.

- snažili sa sa PČ ako samostatná veda, vysťahujú sa
z filozofie

- PČ bola pedagogickou normalizáciou.

- skúmala vedectvé jazyky

- zásady boli tiež normatívneho charakteru - ako sa má
vychovávať. Vymedzovali isté normy.

- PČ experimentná pozitívizmom - zameraná na vedecký proces

20. st.

- smeru priniesli filozofické koncepcie, kt. vnímajú človeka
inak.

- zamerali sa na jednotlivca, na poriadok.

- z normatívneho prístupu sa PČ oddeľovala k námetovému
prístupu.

- zásady učivali ako sa má realizovať vých. proces

- zásady nadobúdajú charakter odporúčania - odporúčaní

Zásady

- v učebných knihách ako učebn. materiál, kt. vyjadruje
poriadok, na ktor. metódy, organizáciu a procedúry

VYJADRUJE

4.
Neprímym prístupom - p. potrebné sa realizovať situáciou
výkonom

1.) situačná fáza

- vymedzuje sa tu poriadateľ a kontrolný ped. situácii
- situácia - prirodzené - ak sa ponúka situácia z života
umelé - ak navrhneť vyvoláme situáciu

2.) fixačná fáza

- tu by sme mali dosiahnuť interiorizáciu poriadateľ
- interiorizácia = vnútornenie

a) potrebné vyvolať situácie v kt. sa žiak môže stretnúť
s poriadateľami

b) spájať poriadateľku s emocionálnym návilom - pomáha
pri fixácii

3.) fáza generalizácie

- žiak je schopný použiť poriadateľku aj v iných situáciách

4.) osobitno-integratívna fáza

- fáza sebavýchovy
- poriadateľky si človek smeruje sám voči sebe

Podmienky sebavýchovy

Vnútorne

- intelektová úroveň - schopnosť abstrakcie - všeobecňovania
- rozvoj vyšších citov
- sebaopoznanie
- sebaobranu
- pevná vôľa
- schopnosť organizácie vlast. času

Vonkajšie

- dostupnosť sebavých. vzorcov a modelov

výsady majú tiež charakter odporúčania.

1947. vo výzve P3 Kardinál Jozef Štúr vymína

celé princípy:

- vychovávať maturovanky
- -||- prirodzene
- -||- a láskou
- -||- a radosťou
- -||- pre život
- -||- náležite a vlastenecky
- -||- jednotne
- sú platné pre celý edukačný proces.

60. IV

Kardinál Baloš

- zásady boli namierené najmä na mravnú výchovu.

70. IV.

- mala oddeliť od seba zásady a princípy
- delili sa podľa toho na aké edukač. prostredie sa aplikovali.

Princípy

- sú všeobecne poriadarky na celý edukačný proces
- zásady sú skôr špecifické a sú buď na proces meditačného a na proces vychovávania.

Všeobecné princípy:

- 1.) Princíp celávedomosti
- 2.) Princíp aktivity vychovávacieho
- 3.) -||- individu. prístup s ohľadom na jeho vek, typ osobnosti a soc. prostredie
- 4.) Princíp spojenia teórie s praxou

Práčka deli princípy a zásady podľa kritérií a znakov výchovy:

Princíp: ušľavedomosti a aktivity

Princíp: jednoty teórie a praxe

Princíp: soc. konsenzu

Princíp: nášorového pluralizmu

Špecifické zásady psychovania

- klarý a mysl. zásad. prúta a tom, že procesom nich sa môže vyvíjať efektívna psych. práca

- 1.) Zásada konkrétosti psych. poriadkov a PG situácii
- 2.) Zásada nadručnosti psych. poriadkov na soc. skúsenosti psychovania
- 3.) Zásada vytvorenia emocionálneho rášidku a PG situácii
- 4.) Zásada posilnenia psych. vplyvu osobnosti psychovateľa
- 5.) Zásada realizácie psychov. a soc. skupiny
- 6.) Zásada úcty osobnosti psychovaného a ďalš. rozvoj jeho kladných črt a vlastností
- 7.) Zásada nášorového pluralizmu

Princíp účinnosti a aktivity
 Princíp jednoty teórie a praxe
 Princíp soc. konsenzu
 Princíp národného pluralizmu

1. Špecifické zásady vychovávania!

- hlavný smysl zásad spočíva v tom, že pomocou nich sa môže zvyšovať efektívnosť vých. práce
- 1.) Zásada kombinácie vých. poriadkov v PG situácii
- 2.) Zásada nadčasnosti vých. poriadkov na soc. skúsenosti výchovného
- 3.) Zásada upravenia emocionálneho náklonu v PG situácii
- 4.) Zásada posilnenia vých. vplyvu osobnosti vychovávateľa
- 5.) Zásada kalibrácie výchovy v soc. skupine
- 6.) Zásada úcty osobnosti vychovávateľa a ďalších navzájom jeho kladných čín a radosti
- 7.) Zásada národného pluralizmu

METÓDY VYCHOVÁVANIA

- postupy, súbory postupov at. metódy, t.j. sa vychovávamý dopracuje k cieľu.
- pri výbere vých. metódy je potrebné rešpektovať:
 - veku
 - danú pg situáciu
 - aj seba samého
- výber vých. metód je marcová vec
- najväčší vplyv na vých. metódy prichádza z 2. polovice 20. st.; vplyvom sociologizujúcich koncepcií.
- koncepcie sa majú kameralizovať pozornosť na metódy

kommunikácie, zamerané aj na citovú stránku.
- 60. v. 20. st. Ľudovít Kalkis prezentoval 4. tried
rých. metódy:

1.) metódy, kt. majú rozvíjať racionálnu stránku -
metódy vyvolávania a priručania

2.) rozvoj emocionality:
metódy mravného hodnotenia

3.) rozvoj regulatívno. rôľovej stránky:
metódy eriksona a navrhovania

Ján Kaník - prepracoval tento systém:

1.) nákladné metódy - patria sem metódy rac.,
emocionality a rôľovej stránky.

2.) komplexné - naraz pôsobia na viaceré stránky
(napr. metóda rozumu = m. zjednotenia),
metóda režimu, metóda skupinového pôsobenia

3.) umelecké - parciálne: pôsobenie jednotliv. druhov umenia
adrušné: pôsobenie medií

- rých. metódy sa delia aj na: priame
nepriame

- rých. metódy sa delia aj podľa fázy rých. procesu.

Kelina

KEMSAK

- osobnosť človeka sa rozvíja v priestore 4 dimenzií,
podľa Kelinu.

1.) dimenzia nonkognitívnych psychick. funkcií

2.) dimenzia činností, kt. sa rozvíja osobnosť človeka

3.) dimenzia obsahu ab. digitálna dimenzia - sú to
psychické predmety.

4.) dimenzia kognitívnych psych. funkcií

metódy psychovania vychádzajú z dimenzie
kogn. psych. funkcií.

(kognitívna, emocionálna, motivačná,
sociálna, axiologická, kreatívna)

- sú to podľa neho stratégie.

Stratégia - je filozofia týchto metód.

- každá zo stratégií má svoj špecifný cieľ.

- kognitívna = myslieť, plánovať

||| (Miron Kelina - kniha \Rightarrow 3 metódy ku |||||
... každej stratégii.)

kognitívna -

emocionálna -

motivačná -

sociálna -

axiologická -

kreatívna -

KOGNITIVIZÁCIA - cieľom je naučiť človeka poznávať, myslieť, riešiť problémy

Metódy rozvíjania kognitívnych funkcií - obsahujú tréningové postupy na zlepšovanie jednotlivých funkcií, napr. vnímania - pozorovania, pamäti, pozornosti, myslenia, spôsobov ako sa učiť, kde nie je dominantné naučenie sa nejakého obsahu, ale rozvíjanie funkcie. Typickým príkladom je učenie sa bezmyslových slov s cieľom zlepšiť si pamäť. Patrí sem aj nácvik psychomotorických zručností, aj hodnotiaceho myslenia a tvorivosti.

Zlepšenie myslenia a riešenie problémov pomocou algoritmov a heuristiky - algoritmy a heuristiky sú určité scenáre postupov, organizovanie myslenia a riešenia problémov za účelom efektívnejšej, racionálnejšej práce. Pri algoritmoch sa uplatňuje konvergentné (logické) myslenie, pri heuristikách divergentné (tvorivé) myslenie.

Heuristika DITOR:

- Definuj problém!
- Informuj sa!
- Tvor riešenia!
- Ohodnoť riešenia!
- Realizuj riešenia!

Metóda tezaurov - Tezaurus alebo vypracovanie oporných slov, bodov, schém, projektov je metóda, kde sa učí:

- robiť si výpisky z rozsiahlejších textov
- robiť si oporné body, kľúčové slová
- systematizovať oporné body do celkov

Metakognitívne zručnosti - základom metakognitívnych zručností, ktoré sa majú cvičiť od detstva, je práca v dvoch plánoch, je to sebamonitorovanie, sebaovládanie a napokon tvorivá sebaregulácia. Je to schopnosť mať vľad do seba a svojich myšlienkových a citových postupov pri nejakej činnosti a rýchla korekcia, zmena, zlepšovanie postupov a myslenia, čítania a motivácie v závislosti od monitorovaných skutočností.

Práca s informačnými fondmi - je potrebné naučiť dieťa hľadať, zbierať, ukladať, systematizovať a využívať informácie (diáre, záznamníky, katalógy, knižnice, encyklopédie, slovníky...)

Metódy persúázie - persúázia je metóda ovplyvňovania, ktorá je založená na slovnom alebo neslovnom pôsobení na človeka. Ten, kto pôsobí je persuader a ten, kto je presvedčovaný je recipient.

Taxonómie kognitívnych funkcií - zahŕňajú usporiadanie kognitívnych funkcií do určitej hierarchie podľa zložitosti funkcií s tým, že vyššia funkcia automaticky zahŕňa a podmieňuje nižšiu funkciu aj jej uplatnenie. Axiómy kognitívizácie a rozvoja kognitívnych funkcií:

1. je nevyhnutné rozvíjať všetky kognitívne funkcie, najmä najvyššie - hodnotenie, syntézu, tvorivosť
2. základom rozvoja sú úlohy, cvičenie, výzvy pre žiakov

3. všetky kognitívne funkcie sa majú rozvíjať v každej ľudskej činnosti (v každom predmete)
4. všetky kognitívne funkcie sa dajú rozvíjať nezávisle od vedu žiaka

EMOCIONALIZÁCIA - cieľom je naučiť človeka cítiť a rozvíjať jeho kompetencie pre cítenie, prežívanie, rozvíjať jeho city, emócie

Emócie definujeme ako psychický odraz v o forme bezprostredného citového prežívania javov a situácií, ktorý je podmienený vzťahom medzi ich objektívnymi vlastnosťami a potrebami subjektu.

Metóda kongruencie - starostlivosť pedagóga o žiaka

Metóda empatie - vcítenie sa do žiaka

Metóda akceptácie - bezpodmienečne pozitívny postoj a vzťah k človeku

MOTIVÁCIA - cieľom je rozvinúť záujmy, potreby, túžby chcenia osobnosti, jej aktivity

- je súhrn činiteľov, ktoré podnecujú, usmerňujú, udržiavajú a zacieľujú ľudské správanie
- môže vychádzať z vonkajších a vnútorných stimulov
- je základnou otázkou pre rozvoj tvorivosti, nadania a schopností každého človeka

Do motivácie zahrňujeme inštinkty, pudy, potreby, záujmy, ciele, aspirácie, ideály, hodnoty, životnú filozofiu.

Aktivizácia a motivácia pomocou úloh - základnou rozvíjajúcou činnosťou vo výchove aj na vyučovaní sú úlohy (otázky učiteľa, problémy, cvičenia, výchovné situácie, atď.) Záleží na tom, aké úlohy dávame a ako ich dávame.

Motivovanie pomocou hodnotenia

- vytvorte príležitosť, aby ste každé dieťa mohli pochváliť
- hodnotte najmä významné veci
- viac odmeňujeme ako kritizujeme

Metóda kauzálnych atribúcií - ide o to, aby sa učiteľ pýtal detí, čo si myslia o príčinách svojich úspechov a neúspechov v škole a výchove.

Metóda vzťahových rámcov - ide v nej o to, s kým a ako porovnáva učiteľ výkon žiaka alebo jeho správanie.

- používanie sociálneho vzťahového rámca je vtedy, keď učiteľ porovnáva výkon žiaka s ostatnými žiakmi, teda so sociálnou skupinou
- používanie individuálneho vzťahového rámca je vtedy, keď pedagóg porovnáva dieťa samo so sebou v čase

Motivácia pomocou aktivizujúcich metód a stratégií výchovy a vyučovania

1. skupinové vyučovanie
2. problémový prístup
3. projektové vyučovanie - žiak alebo skupina detí pracuje na nejakom projekte - probléme, ktorý je širší, komplexný. Vychovávateľ radí pri metodike a deti samotné postupujú, hľadajú informácie a podávajú správu o tom, čo zistili a čo ako riešili.
4. bloková práca - je to taká činnosť, že dlhší čas (poldeň, deň, týždeň) sa deti venujú určitému predmetu v jednom bloku: zahrňuje semináre, diskusie, samoštúdium, učenie, experimentálnu prácu
5. tematické integrované vyučovanie - nepostupuje sa podľa predmetov, ani sa čas nedelí na hodiny, ale sa v súvislých celkoch z mnohých hľadísk preberá nejaká téma, napr. strom, človek a pod.. a do nich sa zahrnie aj matematika, materinský jazyk, výtvarná výchova a iné
6. heuristické vyučovanie - je založené na tom, že deti samostatne alebo v skupinách riešia problém (tvorivý p.) podľa niektorej z heuristických schém (napr. DITOR)
7. tvorivé vyučovanie - zacielená činnosť najmä na rozvíjanie divergencie (tvorivosti), ale aj na prežívanie, tvorivé vnímanie; je tu zdôrazňovaná umelecká tvorivá činnosť detí, technická a „vedecká“ tvorivosť na úrovni schopností detí, ale aj tvorivosť v medziľudských vzťahoch, riešenie bežných problémov zo života, atď.
8. výskumné, objavujúce vyučovanie - je podobné heuristickej metóde. Deti vlastnou aktivitou „objavujú“ informácie, robia experimenty, skúmajú názory a postoje ľudí...

SOCIALIZÁCIA - jej cieľom je naučiť človeka žiť s druhými ľuďmi, naučiť ich komunikovať, tvoriť progresívne medziľudské vzťahy

Je to proces, v ktorom sa jednotlivec adaptuje do sociálneho prostredia, poznáva ho, posudzuje, kooperuje s ním a stáva sa jeho efektívnym členom. Výchova je hlavným a určujúcim zdrojom socializácie.

Situačné a inscenačné metódy výchovy - situačné metódy predstavujú sociálne a kvázi sociálne situácie. Princíp situačných metód spočíva v konfrontácii účastníkov výchovného procesu s konkrétnou situáciou, ktorá je svojou podstatou problémová a umožňuje teda variantný prístup k riešeniu. Situácia - problém sa rieši diskusiou.

Metódy exemplifikácie (príkladov) - zahrňujú v sebe problematiku vzorov, príkladov, modelov správania pre deti v rámci ich identifikácie s pozitívnymi, ale aj negatívnymi črtami. Identifikácia je globálna, všeobecná imitácia, t.j. tendencia imitovať charakteristické črty a správanie inej osoby.

Metódy výcviku asertívneho správania - asertivita je sebaapresadzujúce správanie, ktoré rešpektuje vlastné práva a práva iných. Tréningy asertivity sú zamerané na spôsoby vyrovnávania sa s hnevom, kritikou, emóciami, postojmi.

Sociálno-psychologické výcviky - sú určitým systematicky plánovaným prístupom na ovplyvnenie skupinových procesov a skupinového správania.

Metódy výchovnej komunikácie

AXIOLOGIZÁCIA - osobnosti, ktorej cieľom je rozvíjať progresívnu hodnotovú orientáciu osobnosti

Znamená hodnotovú výchovu, výchovu k hodnotám. Proces hodnotenia škola skoro vôbec neučí, tieto procesy netrénuje. Akékoľvek hodnotenie v škole je prenechané vonkajšiemu hodnoteniu učiteľa. Takto sa dieťa nemôže naučiť hodnotiť. V tradičnej škole sa automaticky predpokladá, že žiaci interiorizujú (zvnútorňujú) hodnoty, ktoré im prezentujú ako hodnotené imperatívy (príkazy), ako nevyhnutnosti, ktoré musia prijať. Hodnotenie má svoju sieť, štruktúru, postup.

Rozvíjanie hodnotenia sa môže diať v troch oblastiach:

1. *racionálne hodnotenie*, kde sú základné otázky, či je niečo dobre vyriešené, napísané, povedané
2. *etické hodnotenie* odpovedá na otázky, či je niečo dobré alebo zlé, je to posudzovanie morálnych aspektov správania
3. *estetické hodnotenie* je hodnotenie estetického rozmeru dejov, vecí a produktov

V pedagogickej praxi máme rozvíjať všetky tri druhy hodnotenia.

KREATIVIZÁCIA - cieľom tejto funkcie je rozvíjať v osobnosti tvorivý štýl života

Tvorivosť je produkcia nových a hodnotných nápadov, riešení, myšlienok. Sú 4. axiómy (zásady) tvorivosti, kreatológie:

- tvorivý môže byť každý človek
- tvorivosť sa môže prejavovať v každej činnosti, ale nie každá činnosť poskytuje rovnaké možnosti pre tvorivosť
- tvorivosť je cvičiteľná funkcia, dá sa rozvíjať
- tvorivosť je ťažká „práca“ v tom zmysle, že človek musí najprv veľa vecí vedieť, poznať, premýšľať. To znamená, že tvorivosť je najvyššou kognitívnou funkciou a v hierarchickom usporiadaní zahrňuje v sebe všetky nižšie funkcie - dobrú percepciu (vnímanie, osvojovanie), pamäť, konvergentné myslenie, analýzu, syntézu, induktívne myslenie, abstrahovanie, analogické myslenie, atď.

Vzťah inteligencie a kreativity

Pri riešení vzťahu medzi kreativitou a inteligenciou sa sformovali dve skupiny autorov, ktorí zastávajú odlišné názory.

1. názor - výskumy kreativity vznikli ako kritika na podstatu chápania inteligencie. Stavali kreativitu do antagonistického (nepriateľský, nezlučiteľný) protikladu voči inteligencii
2. názor - vychádza z toho, že aj pri inteligencii, aj pri kreativite ide o intelektovú činnosť, kde tvorivé myslenie tvorí vyššiu dopĺňujúcu úroveň intelektovej činnosti človeka. Inteligencia (ktorá buduje na konvergentnom myslení) predstavuje nevyhnutný predstupeň tvorivého myslenia (ktoré buduje na divergentnom myslení)

Kreativita sa vyznačuje originálnym procesom a originálnym produktom. Inteligencia meraná intelligenčnými testmi vyžaduje pravý opak, t.j. identickú odpoveď od všetkých, ktorí majú testovú úlohu riešiť.

Problémy vzťahov medzi úrovňami inteligencie a tvorivosti sa podrobnejšie riešia od 60-tych rokov. Záslužnú prácu v tomto smere urobili W. Getzels a P.W. Jackson a jeden z priekopníkov tvorivosti v oblasti pedagogiky P.I. Torrance. Podľa Getzelsa a Jacksona medzi inteligenciou a kreativitou neexistuje nijaký vzťah. Výsledky P.I. Torrance ukazujú, že z pokusných osôb, ktoré sa vybrali na základe úrovne IQ z 20 % najinteligentnejších až 70 % najtvorivejších vypadlo, čiže 10 % najtvorivejších sa nedostalo medzi najinteligentnejších.

Metódy rozvíjania tvorivosti

- Metódy a techniky tvorby tvorivých, divergentných úloh alebo transformácie konvergentných, pamäťových úloh na úlohy divergentného charakteru.
- Vyučovacie stratégie, ktoré podporujú tvorivosť a rozvíjajú ju. Sem patrí problémové vyučovanie, objavujúce vyučovanie, projektové, atď.
- Metódy, ktoré obsahujú úlohy na dôvtip, na antirigidné (neprispôsobivé, strnulé) myslenie, cvičenia na antidogmatické (neodôvodnené tvrdenie) myslenie a postoje.
- Metódy na rozvíjanie vnímania, senzitivity, otvorenosti k vonkajšiemu a vnútornému svetu, citlivosť postrehu, otvorenosť ku skúsenosti...
- Metódy výcviku fantázie, imaginácie, obrazotvornosti, predstavivosti, intuície.
- Metódy zlepšovania fluencie, flexibility, originality.
- Metódy zlepšovania tvorivého hodnotenia - nácvik rozhodovacích procesov, diskusie, polemiky, tvorivosti v komunikácii. Tieto metódy obsahujú aj spôsobilosti tvorenia kompromisov, techniky dohôd ...
- Metódy tvorivého riešenia problémov - heuristické metódy ako vrchol schopností a spôsobilostí v tvorivosti. Obsahujú všetky predchádzajúce metódy a sú v jednotlivých heuristikách komponované do sekvenčných celkov.

HRAVNÁ VÝCHOVAEtika - samostatná veda

- pomocná veda pedagogiky

Etická výchova -

- teoretická disciplína, kt. sa zaoberá procesmi, kt. súvisia s morálkou aj rozvojom morálneho zvedenia.
- predmetom je aj analýza pojmov, ale skôr sú teoretickú stránku.
- je to aj výchovaci predmet = tvorí alternatívu k nábožens. výchove.

Morálna výchova -

- pojem používaný v PG
- týka sa praktic. realizácie formovania morálneho zvedenia.
- východiskom je etika a etická výchova

morálka -

- súbor morálnych hodnôt a mor. noriem, kt. platia v najakom období a sú udomovnené aj členmi tej spoločnosti.
- ide o podobné hodnoty niektorých ľudí.

Druhy morálky:

- podľa toho, či sa zaoberá na dobro?

① eudajmonistická morálka

- morálka optimizmu, dobrého pocitu so životom a vyhľadka k koncepcii aristotela

② asketická morálka

- spochybna na usilovních telesných žiadostí človeka

③ hedonistická morálka

- kladiu dôraz na šťastnosť

④ altruistická morálka

- je opakom egoizmu

⑤ pragmatická morálka

- orientuje sa na výsledky morálnych činov

⑥ Utilitaristická morálka

- súvisí s koncepciou morálnych hodnôt a s osobným prospechom.

morálnosť

- chápaný ako skutonosť al. čerta osobnosti, kt. uznáva, že si človek svedomil morálne hodnoty a normy, prijal ich na seba a snaží sa podľa nich.

morálna hodnota

- istý jav, kt. je uznávaný, kladelý v súvislosti s hodnotami dobra.

Delenie:

a) morálne idey - napr. život, spravosť, vieru

b) morálne vlastnosti - sú hodnoty mor. konania napr. pomoc, hodnoty medzilids. vzťahov - priateľstvo, láska.

- v mor. hodnotách môžeme odrobiť aj obsah mor. tých.

1.) morálne hodnoty vo vzťahu k sebe

2.) - - - - - vo vzťahu k iným ľuďom

3.) - - - - - k spoločnosti a práci

4.) - - - - - k smyslu života a viere

Ciel MV

- je vyhovovať človeka morálnemu

- cieľom MV je morálna socializácia jednotlivca - mal by si osvojiť normy, kt. sú typické pre prostredie, v kt. žije.

- cieľom MV je aj rozvoj svedomia - svedomie je regulačným morálnym správaním.

Teória:

Pravidla

- morálnu stránku skúmajme prostredníctvom hier a priateľstiev, či sa podľa nich riadia.
- dospieť k záveru, že morálne hodnoty sa vyvíjajú s h. fázami:

1.) fáza motorická a individuálna

- je typická do 3. rokov
- dieťa sa hrá podľa vlastného priania, vlast. motorických skúseností.
- pravidlá pre dieťa ešte nič neznamenia

2.) egocentrická fáza

- nie, neuvitím, nechcem
- od 2. - 6. rokov
- deti sa hrávajú podľa vlast. pravidiel a snažia sa napodobňovať pravidlá hier ale využívajú ich ešte individuálne \Rightarrow ako sa im to páči.

3.) obdobie začínajúcej spolupráce

- do 10. rokov
- túžba vyhrať nad spolupráčom
- náznak zjednotenia pravidiel

4.) obdobie kodifikovania pravidiel

- od 11. rokov
- pravidlá sú už jasné a chápu ich ako vlastné pravidlá.

Heterocinnia mentis - spočíva na morálnom sätlatu dospelých,

kt. od dieťaťa vyžadujú konať podľa pravidiel.

Autocinnia mentis - spočíva na spolupráci a kooperácii

medzi deťmi navzájom

KOHLBERG: morálny vývin človeka prechádza 3 úrovnami:

1. predkonvenčná morálka - do 9. rokov, má 2 štádiá:

a) orientácia na trest a poslušnosť

b) orientácia na uspokojovanie hmotno-úžitkových potrieb jedincov

2. konvenčná morálka - dospievajúci a dospelí

- jedinec sa snaží správať tak aby sa páčil druhým
→ SOCIÁLNE UZNANIE

- jedinec rešpektuje normy a zmluvy → ZÁKON A PORIADOK

3. postkonvenčná morálka - orientácia na sociálnu dobrotnosť

- mravné správanie vychádza z individuálnych prav

4. Najvyšším stupňom je orientácia na UNIVERZÁLNE ETICKÉ PRINCÍPY - princípy spravodlivosti, vzájomnosti, rovnosti

PECK: 4 fázy morálneho vývinu:

1. f. chaotická, antisociálna - konanie bez zásad

2. f. formálna, inštitucionálna - chaos je nahradený poriadkom, ide o špecifické dodržiavanie konvencii

3. f. skeptická, individuálna - výsledok kritického postoja k pravidlám

4. f. mystická, spoločenská - tvorí najvyššiu úroveň mravnosti, prechod do tejto fázy závisí od faktorov kultúrnych, sociálnych.
Prechod - konverzia

METÓDY MRAVNEJ VÝCHOVY

1. m. objasňovania

2. m. presvedčovania

3. m. príkladu

4. m. cvičenia

5. m. zhodnocovania

PROSOCIALNÁ VÝCHOVA

- rozvíja vzťahy človeka k iným ľuďom

Filozofické východisko

- uvedomenie si človeka ako bio-psycho-sociálnu bytosť je typické pre 2. pol. 20. storočia, v 70. rokoch toto uvedomenie nastáva v 60-tych rokoch, odstraňuje sa dualizmus, viditeľné u filozofa P. Rortyho.

Psychologické východisko

- dôležité pre 70. boli humanistické koncepcie v 60-tych rokoch v USA, najmä Rogers, Maslow, Combs; svojimi východiskami, akceptáciou, empatiou inšpirovali vých. systémy zamerané na formovanie soc. kontaktov u detí

Pedagogické východisko

- Gordon, kt. vypracoval 70. systém pre vychovávateľov a rodičov; učiteľov hlavne prostredníctvom otvorenej komunikácie

- Kohlberg - snahy overiť si vplyv skupiny na zvyšovanie úrovne morálneho hodnotenia

- Dickson vypracoval program „Výchova charakteru“

- Olivar - „Program prosocialiskej výchovy“

ČRTY PROSOCIALNEJ OSOBNOSTI:

Autentičnosť - schopnosť nemá strach pred názorom iných, nevšikovať sa o akceptáciu inými za každú cenu

Asertivita - schopnosť presadiť svoje požiadavky, názory, očakávania neagresívne.

Akceptácia - rešpektovanie toho, čím druhý je, a čím sa môže stať, ako prejav dôvery k nemu

Empatia - schopnosť užiť sa do druhéhoho stavu druhých

Altruistické správanie - správanie prekonajúce egoizmus, usilujúce sa o dobro iných, tento typ správania sa stáva potrebnou človeka

PROGRAM VÝCHOVY K PROSOCIALNOSTI

- J. Lencz:

- 1.) Vytvoríme z triedy výchovné spoločenstvo
- žiak má potrebu patriť do soc. skupiny - trieda
- 2.) Prijími dieťa také, aké je a prejavujeme voči nemu priateľské city
- pomocou otvorenej komunikácie pomáhame dieťaťu
- 3.) Prípíšuujeme deťom pozitívne vlastnosti, najmä prosocialnosť
- motivujú žiaka
- 4.) Formulujeme jasné a splniteľné pravidlá hry
- jedinú povinnú normu
- 5.) Na negatívne javy reaguje pokojným porúčaním na ich diskusiu
- nadväzuje na predchádzajúce
- 6.) Nabádať k prosocialnosti
- umožniť deťom slediť motívy a činy
- 7.) Odmény a tresty používajme opätne
- doporučujú sa posilnenie prejavom sympatií
- 8.) Zapojme do výchovného procesu aj rodičov

Vypracoval aj metod. postup, kt. má 4 fázy:

- 1.) senzibilizácia - pochopenie novej skutočnosti
- 2.) hodnotová f. - zdôrazňujúca, zovšeobecňujúca reflexia
- 3.) návik - vyvodenie praktických skúseností
- 4.) zovšeobecnenie a transfer - prepojenie so životom

ESTETICKÁ VÝCHOVA

Metodologickým základom pre estetickú výchovu je estetika:

Estetické názory boli v minulosti súčasťou filozofie. Základnou kategóriou estetiky je krása.

Urban: Estetická výchova - činnosť, ktorou navodzujeme v psychike človeka potrebu estetických prežitkov a estetického sebaujadenia, a ktorá smeruje k utvárania hodnotiaceho vzťahu človeka k estetickým javom.

Estetický vzťah k svetu rozvíjame v dvoch stránkach esteticko-výchovného procesu:

- 1, receptívna - vnímanie, prežívanie krásy v umení a mimo umenia
- 2, aktívna - vlastné vytváranie krásy v umení a mimo umenia

Delenie častí podľa Sporku:

- 1, Poznanie - zdel. umelckých diel národnej aj svetovej kultúry, hlavné etapy umenia
- 2, Rozvoj - a, vnímanie, prežívanie, hodnotenie krásy umelckej, mimoumelckej
b, umelckých schopností, zručností
- 3, Zvyščadenie - citenia, myslenia, správania krásou

Estetický subjekt - každý jednotlivec, ktorý vo vzťahu k veciam vychádza zo svojich estetických potrieb a uplatňuje na ne estetickú namierenosť

Nevedomé obdobie - nevedomé, dieťa rozlišuje len spôsobom príjemnosti - neprijemnosti

Heteronómne obdobie - vplyv vychovávateľa

Autonómne obdobie - 2 podobdobia:

- a) obd. estetického subjektu - 10-14 rokov; obd. est. vnímania, prežívanie, hodnotenie; vychovávaný vie vyjadriť pocit alebo dôvod páčenia; rozvíja sa abstraktné myslenie; získavanie est. informácií; vnemov, zážitkov; hlboké zmeny nastávajú v puberte

b) obd. vyvoja estetického subjektu

- počas SS sa dotvárajú est. záujmy, vytvára sa vkus - súbor citov i racionálne distancijed poznatkov

Deternio vkusu:

a) vkus nízkej úrovne

b) vkus vysokej úrovne

1. tvorivý

2. netvorivý

Podstaty vkusu:

• vo vkusovej funkcii ako energie

• vo vkusovej hodnote

• vo vkusovej norme

Gyč - v súvislosti s umenim

Nevkus - mimoumelecká oblasť okrem prírody

Spoločné znaky - Moles:

1. nevhodnosť

2. pôsobenie na všetky zmysly zároveň

3. prechodnosť

4. pretrváčka

5. priemernosť

6. vyvolať pocit pohodlia

Nevhodné metódy v est. vjch:

presvedčovanie, trasa, príkaz, zákaz

Prostriedky: príroda, umenie, hra, šport, práca,

náerie, náitekové umenie, medik. ľud. vzťahy

ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA

Environmentalistika - náuka zaoberajúca sa vzťahmi medzi človekom a prírodnými, sociálno-ekonomickými systémami

Etologické východisko - objasňuje smer ľudského správania v závislosti od zmien životných a s tým súvisiace vzťahy človeka k prírode a k živ. prostrediu.

K. Lorenz - etológ; jeho prístup sú významné aj pre výchovu pri riešení študentských vzťahov žiaka, jeho správania k prírode a k živ. prostrediu.

Dielo: Osm smrteľných hriechov

Žiaci by mali poznať zákl. podmienky existencie ľudí a vedieť si ako človek môže ovplyvniť podmienky svojho života.

EV - má viesť žiaka k vedeckému chápaniu spolupatričnosti človeka s prírodou a k pozitívnemu vzťahu k ostatným zložkám životného prostredia, k ochrane a tvorbe živ. pros. Filozofickým východiskom globálneho chápania sveta je holizmus, kt. chápe veci, javy, prvky reality vzájomne prepojené, ovplyvňujúce sa a dynamicky sa rozvíjajúce.

Podľa Selbyho:

- 1) priestorová globalita
- 2) časová globalita
- 3) ľudský rozmer globality

Cieľ EV - sformovanie a vytvorenie pozitívneho vzťahu žiaka k sebe samému, k prírode a k živ. prostrediu a zachovanie života a kultúry pre ďalšie generácie.

Vytvorenie vzťahov k sféram živ. prostredia:

- 1) sfera vzťahov ľudia - príroda
- 2) sfera vzťahov ľudia - produkty ľudskej aktivity
- 3) sfera vzťahov ľudia - ľudia

PRICESUÁLNA STRÁNKA

1) - pôsobenie na kognitívnu stránku žiakovho vedomia v rámci teoretického vzdelávania - zákl. fakty, zákonitosti z prírodných, technických a spoloč. vied. Výstredkom je ekologická gramotnosť, predpoklad pre rozvoj vzťahového mysl.

2.) - pri formovaní postojov a hodnotovej orientácie majú významnú úlohu vity, zážitky, pozit. motivácia.
Učiteľ rozvíja mravné a estet. vity žiaka k prírode.
Vhodné je uprednostňovať princíp "zážitkovosti".

3.) - ovplyvňovanie konania a správania žiaka; žiak má poznať o prírode a prostredí, ale jeho konanie býva v rozpore s tým, že pozná prírodné a mravné normy o živ. prostredí.

4.) - výchova vzťahu žiakov k zdraviu a zdravému spôsobu života; naučiť žiaka zdravo žiť.

Projekt "Zdravá škola" - utváranie postojov k prijatiu vhodného a zdravého spôsobu života detí a rodičov.
Svetová organizácia (WHO) odporúča 5 základných myšlienok podpory zdravia:

1. sústredenie sa na každodenný život celej populácie

2. zameriavať sa na podstatné zdravie

3. spájanie rôznych vplyvov zameraných proti ohrozeniu zdravia a živ. štýlu žiaka

4. zameranie na efektívnu a konkrétnu účasť spoločnosti na definovaní problémov zdravia

5. vyžadovanie si pomoci špecialistov z obl. zdravotníctva.

Dôležitý význam má v škole telesná výchova a šport.

SLOBODA, MOC, AUTORITA A DISCIPLÍNA

Prvýkrát sa požiadavka slobody spomína v dielach osvietených mysliteľov v 18. storočí. Z 79 hľadísk sa pri objasňovaní otázky slobody orientujeme morálnym individualizmom. Už J.-J. Rousseau zastáva názor, že sloboda a jej praktické využitie vo vých. praxi sú jedným z rozhodujúcich aspektov pri formovaní osobnosti jedinca.

Naša spoločnosť je charakteristická nad a podriadenosťou. Zákl. princípom demokr. spoločnosti je, že moc by nemala byť zneužívaná.

Notion moci by sme mohli charakterizovať ako právo jednotlivca alebo skupiny rozhodovať o nich jednotlivcov alebo skupinách.

Moc vychovávateľa - prostriedok, kt. umožňujú realizovať vých. proc. podľa svojich predstáv s akceptáciou individuality jednotlivca i požiadaviek spoločnosti.

Akceptácia moci vyhovovateľného vychovávateľom vníma autorita. Podľa T. Gordona sú typy autorít:

- 1, AUTORITA ZALOŽENÁ NA ODBORNOSTI - dôvod akceptácie je odbornosť, pripravenosť vychovávateľa
- 2, AUTORITA ZALOŽENÁ NA TITULE ALEBO POSTAVENÍ - vyplýva z hierarchického postavenia jednotlivca
- 3, AUTORITA ZALOŽENÁ NA KAŽDODENNÝCH DOHODÁCH - napr. v rodine; dôležitý aspekt je dôveryhodnosť.
- 4, AUTORITA ZALOŽENÁ NA MOCI - dôvod akceptácie je odlišné hierarchické postavenie. Tento typ dokáže jednoducho riadiť, rozhodovať, prinúcať.
- 5, AUTORITA ZALOŽENÁ NA EMOCIONALITE - Gordon neuvádza, typický prejav vzťahu rodiča i žiaka a učiteľa na 1. st. 25

STYL VÝCHOVY

Styl výchovy sa môže chápať ako individuálny prejav, zvládnutie riešenia vých. problémov - úloh.

Ellinaová uvádza dimenzie vých. štýlov, kt. vypracoval podľa dejnícu Pitkiewicza a manželov Tarachovcov:

1. náročnosť vzťahu vz. nenáročnosť
2. kontrola, direktivita vz. sloboda, nondirektivita
3. kreativita, empatia vz. chlad, niakeptácia

Pilkiewicz : 1. náročnosť vs. nenáročnosť
2. kontrola vs. sloboda
3. odmeňovanie vs. trestanie

Stýly výchovy:

1. výchova disciplínou
2. nadmieru starostlivá výchova
3. liberálna výchova
4. demokratická výchova
5. rigorózný autokratizmus
6. punitný autokratizmus
7. príležitostný autokratizmus
8. zanedbávajúca výchova
9. zavrhujuca, odmietať výchova

Disciplína - zachovávanie stanoveného poriadku v práci, v činnosti, v správaní. Je založená na vonkajších okolnostiach, právnych predpisoch, zákonoch, tradíciách. Jej dodržiavanie je morálnou kvalitou jednotlivca, kt. označujeme ako disciplinovanosť.

Disciplína podľa pg. slovníka - vedomé, presné plnenie určitej sociálnej role, stanovených úloh, včasných činností, spojených s rešpektovaním autority.

Funkcie:

1. koordinácia
2. imperatívne - regulatívna
3. kontrolno - hodnotiacia
4. ochranná
5. výchovná

Disciplinovanosť je prejavom vlastností celej osobnosti, prejavom psychickej, mravnej a sociálnej zrelosti osobnosti.

Stratégie a metódy výchovy k disciplinovanosti

- sú prostriedkami dosiahnutia vých. cieľov - discipl. správania

Stratégie prevencie - zamerané na identifikáciu a analýzu správania žiakov.

Glasser odporučil aby učitelia viedli žiakov v diskuzii postupne k vlastnému sebauvedomeniu svojho správania k hľadaniu alternatív správania.

Dalšie stratégie sú zamerané aj na analýzu a riešenie prejavov nevhodného správania; hlav. príčiny: nuda, dlhotrvajúca dŕžba, námaha, neochopenie splniť požadované úlohy, agresivita, vulgárnosť

Vých. metódy sú odmeny a tresty

Funkcie trestov:

- 1.) odplata - po zlom čine nasleduje zaslužený trest
- 2.) odstrašenie - v budúcnosti sa mu bude chcieť vyhnúť
- 3.) náprava - pomôže k pochopeniu nevhodnosti konania

Riešenie konfliktných situácií

- z lat. slova „conflictus“ - zrážka, súboj, vojna

Podľa Krivoohlavého 4 typy konfliktov:

- 1.) INTRAPERSONÁLNE K. - jednej osoby
- 2.) INTERPERSONÁLNE K. - dve osoby
- 3.) SKUPINOVÉ K. - jedna skupina
- 4.) MEDZISKUPINOVÉ K. - dve skupiny

Vo vých. procese podľa Gordona:

1. konflikt medzi učiteľmi a žiakmi
2. -||- rodičmi a ich deťmi
3. -||- žiakmi
4. -||- učiteľmi
5. -||- rodičmi
6. -||- učiteľmi a rodičmi

Dôvody konfliktu: 1. rozdielny hodnotový systém
2. ak správanie jedinca preťažuje

Konflikty sa riešia 2 prístupmi:

- 1.) aktívny chápanie konanie, vyriešenie, ako ríťazstvo a porážku
- 2.) riešenie bez porážky

6 krokov k úspešnému riešeniu:

1. formulácia problému, konfliktu
2. hľadanie možných riešení
3. vyhodnotenie riešení
4. vybrať si najvhodnejšie riešenie
5. určiť si realizáciu riešenia
6. dodatočná kontrola úspešnosti riešenia